

actors striving to avoid public violence turns into an effective mechanism for stable functioning of state institutions. Specificity use of political violence in the struggle for power, largely depends on the type of political system (and its stability), social class, cultural and educational structure of society, normative beliefs valuable citizens. State with stable political systems rarely resorted to unwarranted methods, mass violence. Instead, the state with unstable regimes legitimacy and low much more inclined to use coercive means of implementing authorities.

Key words: *political violence, power, state legitimacy.*

УДК 342.36:3231.7

Вінникова Н. А.

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політології

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
(Харків, Україна) E-mail: n.a.vinnikova@karazin.ua

ЛЕГІТИМАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ В УМОВАХ ПОСТДЕМОКРАТИЧНОГО РОЗВИТКУ

***Анотація.** Досліджено особливості легітимації політичних рішень у контексті тенденцій розвитку демократичних режимів. Розкрито вплив суспільно-політичних процесів на творення політичних рішень у рамках концепції «постдемократії». Визначено головні проблеми, які постають перед сучасними формами управління, щодо легітимаційних процедур і практик ухвалення політичних рішень.*

***Ключові слова:** політичні рішення, легітимація, постдемократія, глобалізація.*

Технології політичного управління, апробовані національними державами у другій половині ХХ-го століття, більше не є компліментарними до сучасних соціальних процесів. Сфери та важелі впливу транснаціональних корпорацій або наднаціональних інституцій не збігаються ані за масштабом, ані за характером, ані за суб'єктністю національних політичних еліт. Процес ухвалення рішень щодо суспільних реалій вимагає гнучкіших політичних механізмів, здатних пристосуватися до масштабу проблем, замість того, щоб обмежуватися традиційними рамками.

Серйозним випробовуванням для демократії є глобалізація: коли ухвалення рішень переміщується на наднаціональний рівень влади, громадяни суттєво втрачають вплив на формування політичного курсу. Навіть за умов функціонування повноцінних демократичних механізмів (виборність органів влади, урядова підзвітність, свобода слова) їх застосування є суттєво обмеженим. Елітні кола ухвалюють рішення на користь власних інтересів шляхом використання демократичних інститутів. У державах, де такі тенденції є значними, спостерігаємо поширення політичних криз і трансформацію традиційних уявлень про відносини між суспільством і владою. Водночас кризові явища виявили інституційну слабкість як державних, так і наднаціональних механізмів регулювання, наслідком чого є падіння легітимності ухвалюваних рішень та зниження довіри.

Означені проблеми актуалізували наукову дискусію щодо стану легітимності й демократичної підзвітності політичних систем у розвинених країнах, зокрема в питанні домінування інтересів корпоративних еліт у політичних процесах і згортання демократичних свобод у політичному житті (Х. Арагон [1], Дж. Колон-Ріос [2], Е. Сева [3], К. Торнхілл [4], Дж. Де Файн Ліхт, [5] П. Флемінг [6], Ф. Фукуяма [7]).

Недержавні форми управління створюють серйозні виклики демократичній легітимності. Підзвітність поліцентричних регуляторних режимів на наднаціональному рівні неодноразово піддавалася різкій науковій критиці. Проблемам легітимації політичних процедур у рамках форм глобального управління і міжурядових організацій присвячені роботи У. Бека [8], М. Беквелла [9], Ю. Блека [10], Д. Киріякоса [11], С. Крьогера [12], К. Хард-Лорета [13], А. Шерера [14],

Д. Шоена [15] та ін.

Українські дослідники більшою мірою зосереджені на проблемах легітимності влади в контексті трансформації суспільно-політичних відносин: Є. Бистрицький [16], О. Гребіневич [17], О. Висоцький [18], А. Драшкович [19], А. Міщенко [20], В. Набруско [21], А. Наумов [22], О. Новакова [23], М. Тур [24].

Незважаючи на безліч публікацій, предметом яких є аналіз різних аспектів легітимації політичної влади і процедур політичного управління, залишаються недостатньо розкритими проблеми легітимації політичних рішень в умовах сучасних трендів розвитку політичних систем.

Мета цього дослідження полягає у визначенні особливостей легітимації політичних рішень у контексті політико-режимних тенденцій розвитку сучасних демократичних систем. Накопичений теоретичний та емпіричний матеріал щодо сутності легітимності й практики легітимаційних процедур створює необхідні передумови для більш комплексного висвітлення таких процесів у предметному полі політичної науки: від підходу М. Вебера, який розглядав різні джерела і форми як легітимності влади, так і можливостей її зміцнення, до аналізу економічних, соціальних, культурних, ідеологічних факторів, що впливають на легітимацію влади, представленого класиками політології: Г. Алмонд, П. Бергер, П. Бурдьє, С. Верба, Р. Даль, Т. Луман, Ю. Хабермас.

У політичній науці легітимність, як правило, розуміється як народна підтримка і визнання правлячого режиму з боку громадськості, в результаті чого політичне керівництво має політичну владу через згоду і взаємні домовленості, а не через примус. Водночас дослідження доводять, що легітимність є багатовимірним явищем і включає низку важливих аспектів, які мають відношення до стабільності та ефективності демократичних режимів, а саме: 1) підтримка політичної спільноти; 2) підтримка основних принципів режиму, норм і процедур; 3) оцінка ефективності режиму; 4) підтримка режиму установ; і 5) підтримка влади [1].

Оцінюючи вплив легітимності на політичну стабільність, можна стверджувати, що демократична легітимність є набагато більш елітистським, ніж громадянським явищем. Спільною рисою для сучасних демократій є усвідомлення громадянами того, що один з основних демократичних принципів – народ як основне джерело політичної влади – не працює в повній мірі. Контр-тенденції, втілені у різних формах політичної активності, від громадських рухів і акцій непокори аж до збройного протистояння: «Завоюй Уол-Стрит» (США), «Indignados» (ісп. «Обурені»), Іспанія, «Парасолькова революція», Гонконг, «Євромайдан», Україна – доводять, що розрахунки політичних еліт досить рідко означені розподілом політичних та режимних переваг на пересічному рівні. Якщо розглядати усталену демократію, ерозія демократичної легітимності, як правило, обмежена демократичними інститутами та органами влади. У нових же демократіях – не тільки власне демократична легітимність стає більш мінливим явищем, а й її ерозія ширше зачіпає деякі з основних демократичних принципів і процедур, іноді й усього режиму. Таким чином, низький рівень легітимності ухвалюваних політичних рішень або навіть її відсутність, особливо в періоди соціальної кризи, може бути потужним фактором у процесі демократичної регресії і призвести до легітимаційного розриву.

Враховуючи світову легітимність демократії як форми політичного режиму і поширення у світовій практиці репрезентативних урядів, з одного боку, й наявного протиріччя між цим і очевидною кризою демократичної легітимності, як в сталих, так і нових демократіях – з іншого, є критично важливим огляд найбільш виразних тенденцій демократії і легітимності як таких. Теоретичною рефлексією означених трендів стала концепція «постдемократії» британського дослідника Коліна Крауча, згідно з якою розвиток демократії відбувається не лінійно або циклічно, а параболічно: за рядом показників політика початку XXI століття повертається до політики XIX століття, яка визначалася грою еліт. І хоча продовжують існувати

практично всі формальні компоненти демократії, у довгостроковій перспективі варто очікувати їх більшої ерозії, яка зазвичай супроводжує подальший відхід «пресиченого і розчарованого суспільства від максимальної демократії» [25, с. 38]. Постдемократичні тенденції підтверджуються багаточисельними даними про спад рівня явки виборців, зниження участі в політичних і громадських організаціях і розповсюдження медійної політики, яка замінює суспільно-політичні дебати нескінченними виборчими кампаніями, телевізійними шоу і піар-технологіями. Звернення до ключових характеристик суспільно-політичного розвитку, запропонованих у рамках концепції «постдемократії» дозволяє виявити специфіку і головні виклики, які постають перед сучасними демократичними режимами і легітимацією політичних рішень зокрема.

Невід'ємною складовою сучасних демократичних режимів є інститути політичного представництва: замість того, щоб безпосередньо брати участь у роботі дорадчих органів, громадяни ввіряють такі функції певній кількості народних обранців. Цей механізм втілює важливий взаємозв'язок (хоча і не повної відповідності) волі громадян і волі представників у парламенті, що, у свою чергу, має забезпечувати легітимацію ухвалюваних рішень.

Зміна політичного місця великих соціальних груп наприкінці ХХ-го-початку ХХІ століття має серйозні наслідки для взаємовідносин між інститутами представництва та громадянами, що частково обумовлено трансформацією структури зайнятості населення. Вихід з ринку праці тих професій, в яких виникли трудові організації, що забезпечували підтримку політичним вимогам мас, призвів до маргіналізації робочого класу і фрагментованості населення на інші професійні групи (адміністративний персонал, працівники торгівлі, службовці фінансових установ, співробітники органів соціального забезпечення). Багатьом з них так і не вдалося зберегти незалежні позиції на політичному полі, що суттєво обмежує можливості артикулювання групових цілей. Такі категорії часто стають об'єктами політичного маніпулювання. Переведення політичних кампаній на колії рекламних технологій і персоніфікація політикотворчих процесів (фокусування уваги виборців на особистісних рисах і аспектах приватного життя політиків) веде до вихолощення змістовного наповнення політичних програм і перетворює владу на свого роду симулякри, коли «легітимація представницьких інститутів демократії часто здійснюється на засадах псевдополітичних відносин» [24, с.243].

Характерною ознакою постдемократії є посилення впливу корпорацій на державну політику. Глобалізаційні процеси практично унеможливають творення державної економічної політики без включення у транснаціональні економічні структури. Відтак державна політика використовується як «легітимізаційний ресурс для ухвалення рішень, обов'язкових у глобальному масштабі» [8, с. 190].

Сучасна модель глобалізації заохочує створення і поширення ринкових держав. І хоча головна ідея нового публічного менеджменту – приватизація державних установ і підприємств для впровадження ефективніших механізмів виробництва або надання послуг – набула популярності, однак варто зауважити, що приватизовані установи і рішення, які вони ухвалюють, складно контролювати демократичним шляхом: така «нова форма піклування», на думку Д. Дзолу, «...знищує саму ідею полісу», оскільки демократичними режимами «правлять відверті виборні олігархії, які мають все вужчу соціальну опору. Вони обмежені не тільки в сенсі незмінності політичного персоналу партій – нової корпорації власників, яка встановила неопартримональні відносини з державою, – так і в сенсі зростання рівня політичного абсентеїзму» [26, с.313]. Останній став майже системною ознакою політичних процесів у тому числі у країнах зі сталими демократичними традиціями. Політики можуть легко ігнорувати небажані результати референдуму або опитування. Наслідком таких тенденцій є зростання популярності право-/ ліворадикальних політичних сил, які використовують ситуацію громадського невдоволення для при-

ходу до влади.

Інструменти подолання економічної кризи в євросоні є наочним прикладом втручання наднаціональних інститутів і заможних країн у справи держав-членів ЄС, які найбільш постраждали від кризи, зокрема у відповідь на далекосяжні заходи жорсткої економії, які були введені в дію урядом Греції під тиском європейських інституцій і не в останню чергу т.зв. «європейського ядра» (Німеччини і Франції), громадськість вибухнула протесними акціями і, насамкінець, використавши свій електоральний шанс, обрала пронаціонально орієнтовані політичні сили лівого крила, зокрема ліво-радикальну «Сирізу» Алексиса Ципраса.

Міжнародні організації, глобальні клуби й наднаціональні утворення на сучасному етапі стали платформою для вироблення урядових рішень, але цей рівень політики дуже важко контролювати демократичними інструментами. Зокрема гібридний характер Європейського Союзу, непрозорість і складність процесу ухвалення рішень, слабо розвинена система представницької підзвітності та відсутність справжньої європейської громадянської платформи обумовлюють зниження довіри до європейської моделі урядування і зростання євроскептицизму серед громадян Євросоюзу. І хоча європейські еліти намагаються запобігати небезпечним тенденціям за допомогою нових полікотворчих процедур, зокрема шляхом проведення телевізійних публічних дебатів між кандидатами від європейських партій на посаду президента Єврокомісії під час виборчої кампанії до Європейського Парламенту 2014 року, показники електоральної присутності свідчать, що наднаціональний рівень управління навіть у формі Європейського Парламенту – органу представництва «народів Спільноти», який обирається прямим голосуванням громадянами ЄС, безупинно втрачає свій легітимізаційний потенціал (див. Табл. 1)

Таблиця 1.

Динаміка явки на вибори до Європейського Парламенту 1979-2014 [27]

Розширення ЄС	Рік проведення виборів	Доля явки на вибори
ЄС 9	1979	61,99%
ЄС 10	1984	58,99 %
ЄС 12	1989	58,41%
ЄС 12	1994	56,67%
ЄС 15	1999	49,51%
ЄС 25	2004	45,47%
ЄС 27	2009	43%
ЄС 28	2014	42,54%

Належний рівень легітимізації ухвалюваних політичних рішень має забезпечуватися підтримкою з боку громадянського суспільства. Однак виразною тенденцією постдемократичного етапу є суттєве звуження спектру рішень, які підпадають під громадянський контроль: «до нього не входять – і за законом, і за сутністю – деякі ключові елементи розвинутого індустріального суспільства: комерційна, промислова і фінансова система в цілому... У сфері, на яку розповсюджується демократичне ухвалення рішень, центри приватної влади здійснюють очевидний і необмежений вплив, контролюючи ЗМІ, контролюючи політичні організації або просто забезпечуючи парламентську систему кадрами» [28, с. 63].

Науково-технічний прогрес, характерний для західних демократичних країн, усе сильніше призводить до того, що головними дійовими особами в політичному житті стають учені, експерти або професійні консультанти, пов'язані з могутніми і престижними організаціями. Участь професійних експертів-посередників має на меті усунення факторів, що перешкоджають оптимізації комунікативного дискурсу суспільства і влади у процесі легітимізації політичних рішень, зокрема: недостатню компетентність пересічних громадян, відсутність досвіду політичних

дискусій, комунікативні бар'єри. Однак чи дозволить це оптимізувати процес легітимації політичних рішень? Крім того, делегування розробки багатьох політико-управлінських рішень з рівня партійно-електоральної конкуренції на рівень функціональної взаємодії призводить до ущемлення інтересів неорганізованих груп. Останні таким чином випадають із процесів творення політичних рішень і втрачають можливість ефективно обстоювати свої інтереси, а «теоретичний» суб'єкт демократичного суспільства – середній, пересічний громадянин, рішення якого мають визначатися не так компетентністю, як особистим досвідом і особистими перевагами, – перетворюється на все більш маргінальну фігуру.

Масштабне і системне використання медійних технологій з метою підвищення інтересу громадян до політичних прецедентів і фасілітація політичних інформативних практик до формату рекламних гасел доводить, що комерційна модель домінує над іншими способами здійснення масової політичної комунікації. Симптоматичною ілюстрацією впливу мас-медійної сфери на легітимацію рішень став експериментальний проект шведської дослідниці Дж. де Файн Ліхт, присвячений вивченню кореляції транспарентності й легітимності ухвалюваних рішень [5]. Грунтуючись на понятті транспарентності, як провідної демократичної цінності, науковець зосередила свою увагу на питанні про те – чи може прозорість процесу ухвалення рішень сприяти підвищенню їхньої легітимності. У якості експериментальної платформи було використано сферу, яка є універсально пріоритетною для всіх громадян, – сферу охорони здоров'я. У рамках експерименту громадян було поділено на групи з різними потребами щодо охорони здоров'я. Одній групі не було надано ніякої інформації про процедури ухвалення рішень (як приклад непрозорості процесу), а інші групи було поінформовано про процедурні характеристики ухвалення рішень. Транспарентність процедур означала відповідність трьом основним формам демократичного ухвалення рішень: шляхом представництва, прямої участі або експертних рішень. Таким чином передбачалося виявити: яка з процедур ухвалення рішень є найбільш легітимною для громадськості. Окремим перевірочним етапом дослідження стало вивчення впливу медійної сфери на позитивне чи негативне сприйняття ухвалюваних рішень.

Результати дослідження виявили, на перший погляд, парадоксальний факт: прозорі процедури ухвалення рішень скоріше знижують, ніж підвищують рівень довіри до системи охорони здоров'я. Експеримент продемонстрував, що форма ухвалення рішення істотно не впливає на його легітимність, а позитивний або негативний контекст подання процедури прийняття рішень у мас-медіа відіграє значну роль у суспільному сприйнятті як процесу, так і наслідків рішення.

Це невелике експериментальне дослідження тільки підтверджує очевидну тенденцію постдемократичного розвитку, коли практика застосування виборчих технологій та механізмів впливу на ухвалення рішень шляхом маніпулювання чи симуляції такими процесами призводить до фактичного заміщення громадянської свідомості на політичне споживацтво, тим самим підтверджуючи, що «за передумов раціонально-нарцистичного способу функціонування політичної субсистеми легітимація управлінських рішень втрачає своє субстанційне оперття в демократичному принципі участі індивідів у дискурсивному формуванні думки» [24, с.242].

Відповіддю на неспроможність повноцінного й ефективного здійснення громадянських прав у межах держави є зростання транснаціональних мереж акторів, які здійснюють «адвокатські стратегії громадськості» і при цьому не мають «ані державної, ані ринкової влади, а мають тільки владу легітимації» [6, с. 302]. Однак, навіть за умов інституціоналізації і нормативного забезпечення в рамках глобальної інфраструктури влади мережеві практики громадськості далеко не завжди мають реальну можливість здійснення впливу на ухвалення рішень. Наочним прикладом є впровадження з 2012 року механізму громадянської ініціативи в Європейському Союзі, закріпленого в Лісабонському договорі [29]. Цей процедурний формат

передбачає можливість для громадян ЄС висунення законопроектних пропозицій шляхом створення ініціативного комітету і збору щонайменше одного мільйону підписів на підтримку своєї ініціативи. Не зважаючи на складність процесуального забезпечення цього механізму, громадяни ЄС виявили активність і за декілька років висунули понад 50 ініціатив, у тому числі п'ять, направлених на усунення ба'рерів щодо демократичної легітимації ухвалюваних рішень [30]. Зауважимо, що жодну з громадянських ініціатив, орієнтованих на посилення партисипаторних практик у Європейському Союзі, так і не було зареєстровано Європейською Комісією для подальшого оформлення в законопроект. Цей приклад є наочною характеристикою проблеми недостатнього представництва у політичній сфері широких суспільних інтересів та інтересів неорганізованих груп. Партикуляризація процесів формування державної політики, реальне делегування прав розробки політичних рішень на рівень системи функціонального представництва в умовах, коли має місце тенденція зрощення і переплетення інтересів представників державних структур і фінансово-економічних груп у багатьох сферах суспільного життя, призводять до того, що ухвалені подібним чином рішення не завжди відповідають громадським інтересам, тим самим знижуючи рівень їх легітимації.

Такі тенденції, як: розмивання соціально-групової ідентифікації, вихолощення суб'єктності масових політичних партій, маркетингізація політичного представництва, – комерціалізація громадянства призводять до зміни конвенціонального змісту легітимаційних практик, підриваючи постулат У. Бека про те, що «легітимність не продається» [8, с.302]. На нашу думку, саме «економізація» владної легітимності є головним викликом постдемократичного розвитку, оскільки таке явище має потенціал до заміщення традиційних громадянських практик партисипації у суспільному житті політичним споживацтвом, і відповідно до трансформації уявлень про місце і роль громадянина як суб'єкта політичного процесу і подальшої технократизації політичного управління. Наразі у світі існують приклади економічно успішних, стабільних і технологічно розвинутих форм політичного устрою, для яких характерними є: високий рівень життя і зайнятості населення, ефективні державні установи і громадські служби, регулювання соціальних відносин шляхом виключно функціональних вимог і майже повна відсутність політичних ідеологій і публічних дискусій. І хоча влада в таких автократичних «антиполісах» має доволі високий рівень легітимності, загрозою для останньої є залежність від належного рівня економічної стабільності і добробуту населення, безперервну підтримку якого в умовах нелінійності розвитку і ризиків з боку глобалізаційних процесів, забезпечити вкрай складно. Черговий економічний колапс, викликаний зовнішніми чинниками або неефективними рішеннями політичної еліти, має всі шанси спровокувати легітимаційну кризу, яка вилетиться у соціальну напруженість чи навіть суспільний конфлікт. Тому поступова комерціалізація легітимаційних практик ухвалення політичних рішень сучасними демократичними режимами у перспективі несе більші ризики для політичних еліт і суспільства в цілому, ніж збереження традиційних форм завоювання і підтримки громадянської довіри. У зв'язку з цим доцільним для подальшого дослідження в рамках означеної тематики вбачається вивчення передумов і факторних констеляцій, що призводять до легітимаційного розриву між владними елітами і громадянами в контексті ухвалення політичних рішень.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Aragón J. Political Legitimacy and Democracy / J. Aragón. // K. Warren (Ed.), – *Encyclopedia of Campaigns, Elections and Electoral Behavior*. – 2008. – P. 520–522.
2. Colón-Ríos J. Weak Constitutionalism Democratic Legitimacy and the Question of Constituent Power / J. Colón-Ríos. – Routledge. – 2012. – 210 p.
3. Ceva E. Justice, Legitimacy, and Diversity Political Authority Between Realism and Moralism / E. Ceva, E. Rossi. – Routledge. – 2013. – 168 p.
4. Thornhill C. Political Legitimacy: A Theoretical Approach Between Facts and Norms /

C. Thornhill // *Constellations*. – Volume 18, Issue 2, June 2011. – P. 135–169.

5. De Fine Licht J. Do We Really Want to Know? The Potentially Negative Effect of Transparency in Decision Making on Perceived Legitimacy / J. de Fine Licht // *Scandinavian Political Studies* Volume 34. – Issue 3. – September 2011. – P. 183–201.

6. Fleming P. The End of Corporate Social Responsibility Crisis and Critique / P. Fleming Marc T. Jones. – SAGE Publications Ltd. – 2013. – 144 p.

7. Fukuyama F. Political Order and Political Decay: From the Industrial Revolution to the Globalization of Democracy / F. Fukuyama. – Macmillan, 2014. – 672 p.

8. Бек У. Влада і контрвлада у добу глобалізації. Нова світова політична економія / У. Бек; пер. з нім. О. Юдіна. – К.: Ніка-Центр, 2011. – 408 с.

9. Black J. Constructing and contesting legitimacy and accountability in polycentric regulatory regimes / J. Black // *Regulation & Governance*. – Volume 2, Issue 2. – June 2008. – P. 137–164.

10. Bexell M. Global Governance, Legitimacy and Legitimation / M. Bexell. – Routledge. – 2015. – 138 p.

11. Kyriakos D. The European Union in Crisis Explorations in Representation and Democratic Legitimacy / D. Kyriakos. – Springer. – 2015. – 257 p.

12. Kröger S. Political Representation in the European Union Democracy in a time of Crisis / S. Kröger. – Routledge. – 2014. – 288 p.

13. Heard-Laureote K. European Union Governance Effectiveness and Legitimacy in European Commission Committees / K. Heard-Laureote. – Routledge. – 2010. – 236 p.

14. Scherer A. G. Managing Legitimacy in Complex and Heterogeneous Environments: Sustainable Development in a Globalized World / A. G. Scherer, G. Palazzo, D. Seidl // *Journal of Management Studies*. – Volume 50, Issue 2. – March 2013. – P. 259–284.

15. Schoen D. E. The End of Authority: How a Loss of Legitimacy and Broken Trust Are Endangering Our Future. – Rowman & Littlefield Publishers. – 2013. – 268 p.

16. Бистрицький Є. Легітимація як дієве філософське поняття / Є. Бистрицький // *Філософська думка*. – 2009. – № 5. – С. 49–59.

17. Висоцький О. Ю. Політична влада в Україні: проблеми легітимації та модернізації / О. Ю. Висоцький. – Монографія. – Дніпропетровськ: Інновація, 2012. – 132 с.

18. Гребіневич О.М. Легітимність за доби глобалізації / О.М. Гребіневич // *Практична філософія*. – К., 2005. – №6. – С. 99–126

19. Драшкович А. І. Особливості легітимації владного рішення в умовах демократичного переходу / А.І. Драшкович // *Актуальні проблеми політики*. – 2013. – Вип. 49. – С.141–148.

20. Міщенко А. Політична довіра у легітимаційних процесах суспільного інформаційного розвитку / А. Міщенко // *Науковий журнал Інституту журналістики і міжнародних відносин Київського національного університету культури і мистецтв / Гол. редактор М. С. Тимошик*. – Число 1. – У 2-х ч. – Ч. 2. – К.: КНУКІМ, 2013. – С. 63-67.

21. Набруско В. І. Формування громадської думки в умовах легітимації політичної влади (масовокомунікативний вимір) / В. Набруско: дис. ... канд. політ. наук : 23.00.03 / В. І. Набруско. – К., 2006. – 186 с.

22. Наумов А. С. Деякі аспекти легітимації політичного режиму в умовах перехідного суспільства / А.С. Наумов // *Панорама політологічних студій: Науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету*. – Випуск 9. – 2012. – С.130-137.

23. Новакова О. Проблема легітимності влади в контексті політичної модернізації українського суспільства / О. Новакова // *Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї*. – 2005. – Вип.7. – С. 115–126.

24. Тур М. Некласичні моделі легітимації соціальних інститутів / М. Тур. – К.: ПАРА-ПАН, 2006. – 396 с.

25. Крауч К. Постдемократия / К. Крауч; пер. с англ. Н.В. Эдельмана. – М.: Изд. дом. гос. ун-та – Высшей школы экономики, 2010. – 192 с.

26. Дзоло Д. Демократия и сложность: реалистический подход / Д. Дзоло. – М.: Изд. дом. гос. ун-та – Высшей школы экономики, 2010. – 320 с.

27. European Parliament. Election results. Turnout [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.europarl.europa.eu/aboutparliament/en/20150201PVL00021/Previous-elections (дата звернення 20.02.2015) – Назва з екрану.

28. Хомский Н. Государство будущего / Н. Хомский; пер. с англ. А. Керви. – М.: Альпина нон-фикшн. – 2012. – 104 с.

29. The Treaty of Lisbon (2007) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://europa.eu/>

lisbon_treaty/full_text (дата звернення 20.02.2015) – Назва з екрану.

30. European Citizens' Initiative Official Register [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/welcome> (дата звернення 20.02.2015) – Назва з екрану.

REFERENCES:

1. Aragón, J. (2008) *Political Legitimacy and Democracy* In Encyclopedia of Campaigns, Elections and Electoral Behavior, pp. 520–522.
2. Colón-Ríos, J. (2012) *Weak Constitutionalism Democratic Legitimacy and the Question of Constituent Power*, Routledge, 210 p.
3. Ceva, E. & Rossi E. (2013) *Justice, Legitimacy, and Diversity Political Authority Between Realism and Moralism*, Routledge, 168 p.
4. Thornhill, C. (2011) 'Political Legitimacy: A Theoretical Approach Between Facts and Norms' In *Constellations*, Volume 18, Issue 2, June, pp. 135–169.
5. De Fine Licht, J. (2011) 'Do We Really Want to Know? The Potentially Negative Effect of Transparency in Decision Making on Perceived Legitimacy' In *Scandinavian Political Studies*, Volume 34, Issue 3, September, pp. 183–201.
6. Fleming, P. & Jones M. (2013) *The End of Corporate Social Responsibility Crisis and Critique*, SAGE Publications Ltd, 144 p.
7. Fukuyama, F. (2014) *Political Order and Political Decay: From the Industrial Revolution to the Globalization of Democracy*, Macmillan, 672 p.
8. Bek, U. (2011) *Vlada i kontrvlada u dobu hlobalizatsii. Nova svitova politychna ekonomiiia [Power and anti-power in the era of globalization. The new world political economy]*, Kyiv, Nika-Tsentr, 408 s.
9. Black, J. (2008) 'Constructing and contesting legitimacy and accountability in polycentric regulatory regimes' In *Regulation & Governance*, Volume 2, Issue 2, June, pp. 137–164.
10. Bexell, M. (2015) *Global Governance, Legitimacy and Legitimation*, Routledge, 138 p.
11. Kyriakos, D. (2015) *The European Union in Crisis Explorations in Representation and Democratic Legitimacy*, Springer, 257 p.
12. Kröger, S. (2014) *Political Representation in the European Union Democracy in a time of Crisis*, Routledge, 288 p.
13. Heard-Laureote, K. (2010) *European Union Governance Effectiveness and Legitimacy in European Commission Committees*, Routledge, 236 p.
14. Scherer, A. G., Palazzo G., & Seidl D. (2013) 'Managing Legitimacy in Complex and Heterogeneous Environments: Sustainable Development in a Globalized World' In *Journal of Management Studies*, Volume 50, Issue 2, March, pp. 259–284.
15. Schoen, D. E. (2013) *The End of Authority: How a Loss of Legitimacy and Broken Trust Are Endangering Our Future*, Rowman & Littlefield Publishers, 268 p.
16. Bystrytskyi, Ye. (2009) 'Lehitymatsiia yak diieve filosofske poniattia' [legitimization effective as a philosophical concept] In *Filosofska dumka [Philosophical Thought]*, Vol. 5, pp. 49–59.
17. Vysotskyi, O. Yu. (2012) *Politychna vlada v Ukraini: problemy lehitymatsii ta modernizatsii [Political Power in Ukraine: Problems of legitimation and modernization]*, Dnipropetrovsk, Innovatsiia, 132 p.
18. Hrebinevych, O. M. (2005) 'Lehitymnist za doby hlobalizatsii' [The legitimacy of the era of globalization] In *Praktychna filosofiiia [Practical philosophy]*, Vol. 6, pp. 99–126
19. Drashkovych, A. I. (2013) 'Osoblyvosti lehitymatsii vladnoho rishennia v umovakh demokratychnoho perekhodu' [Features legitimizing of the powerful decisions in a democratic transition] In *Aktualni problemy polityky [Actual problems of politics]*, Vol. 49, pp. 141–148.
20. Mishchenko, A. (2013) 'Politychna dovira u lehitymatsiinykh protsesakh suspilnoho informatsiynoho rozvytku' [Political confidence in the legitimizing process of the public information development] In *Naukovyi zhurnal Instytutu zhurnalistyky i mizhnarodnykh vidnosyn Kyivskoho natsionalnoho universytetu kultury i mystetstv [Scientific journal of the Institute of Journalism and International Relations of Kyiv National University of Culture and Arts]*, Vol. 1, Issue 2, pp. 63–67.
21. Nabrusko, V. I. (2006) *Formuvannia hromadskoi dumky v umovakh lehitymatsii politychnoi vlady (masovokomunikatyvnyi vymir)*, Kand. Diss., [Formation of the public opinion in terms of legitimizing political power (measurement of mass-communications) Kand. Diss.], Kyiv, 186 s.
22. Naumov, A. S. (2012) 'Deiaki aspekty lehitymatsii politychnoho rezhymu v umovakh perekhidnoho suspilstva' [Some aspects of legitimation of the political system in the transitional

society] In *Panorama politolohichnykh studii: Naukovyi visnyk Rivnenskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu [Panorama Political Studies: Scientific Journal of Rivne State Humanitarian University]*, Vol. 9, pp.130-137.

23. Novakova, O. (2005) 'Problema lehitymnosti vlady v konteksti politychnoi modernizatsii ukrainskoho suspilstva' [Problem of legitimacy in the political modernization of Ukrainian society] In *Suchasna ukrainska polityka. Polityky i politolohy pro nei [Modern Ukrainian politics. Politicians and political scientists about her.]*, Vol. 7, pp. 115–126.

24. Tur, M. (2006) *Neklasychni modeli lehitymatsii sotsialnykh instytutiv [Nonclassical models of legitimizing social institutions]*, Kyiv, PARAPAN, 396 p.

25. Krauch, K. (2010) *Postdemokratija [Postdemocracy]*, Moscow, Izd. dom. hos. un-ta – Visshejj shkoly ehkonomiki, 192 p.

26. Dzolo, D. (2010) *Demokratija i slozhnost': realisticheskij podkhod [Democracy and complexity: a realistic approach]*, Moscow, Izd. dom. hos. un-ta – Visshejj shkoly ehkonomiki, 320 p.

27. *European Parliament. Election results. Turnout*, available at: www.europarl.europa.eu/aboutparliament/en/20150201PVL00021/Previous-elections (Accessed 20 February 2015)

28. Khomskij, N. (2012) *Hosudarstvo budushcheho [Future State]*, Moscow, Alpina non-fikshn, 104 p.

29. *The Treaty of Lisbon* (2007) available at: http://europa.eu/lisbon_treaty/full_text (Accessed 20 February 2015)

30. *European Citizens Initiative Official Register*, available at: <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/welcome> (Accessed 20 February 2015)

Винникова Н. А., кандидат политических наук, доцент, доцент кафедры политологии Харьковского национального университета имени В.Н. Каразина (Харьков, Украина), E-mail: n.a.vinnikova@karazin.ua

Легитимация политических решений в условиях постдемократического развития.

Аннотация. Исследованы особенности легитимации политических решений в контексте тенденций развития демократических режимов. Раскрыто влияние общественно-политических процессов на формирование политических решений в рамках концепции «постдемократии». Определены главные проблемы, которые предстают перед современными формами управления, в отношении легитимации политических решений.

Ключевые слова: политические решения, легитимация, постдемократия, глобализация.

Vinnykova N.A., PhD in political sciences, associate professor of the political science department V. N. Karazin Kharkiv National University (Kharkiv, Ukraine), E-mail: n.a.vinnikova@karazin.ua

Legitimizing political decisions under post-democratic development.

Abstract. The political and social crises of the past decade in a number of developed democracies have exposed an institutional weakness in both the state and the supranational regulation mechanisms. The result thereof is the decreased legitimacy of the decisions passed and the undermined trust to the existing models of democratic governance in general. The empirical research shows that the contemporary democratic regimes feature a dramatic deterioration of democratic legitimacy, at least among the public. Even when in operation, the full-fledged democratic mechanisms (electivity of bodies of power, government accountability, freedom of speech) are significantly limited in their applications. The elite circles pass decisions pursuing their own interests by using democratic institutes. At the same time, the globalization trends also create serious challenges: with decision-making moved up to the supranational level of power, the public significantly lose their influence on shaping the political course, which results in the loss of trust to and support of the government institutions.

Reference to the methodological frame introduced within the post-democracy concept (C. Crouch) allows firstly to reveal the key characteristic features of the socio-political development, and secondly to bring out the specific nature and the main challenges facing the contemporary democratic regimes and legitimation of political decisions in particular.

Looking into the main tendencies of post-democratic development, namely social group identification diffusion, evisceration of the personality of mass political parties, marketisation of political representation, intertwining of state and the private sectors, commercialization of citizenship, have proved them to cause changes in the conventional content of legitimation practices.

The cardinal challenge of post-democratic development is the commercialized power legitimacy

as this phenomenon has the potential for replacing the traditional civil forms of public participation in public life with political consumerism and for transforming accordingly the ideas of the place and the role of a citizen as a subject of the political process while technocratizing the political governance even further.

The risk created by the trends described above include dependence of the legitimacy of the contemporary democratic regimes on the adequate level of economic stability and wellbeing of people, which is extremely difficult to keep maintaining under non-linear development and risks brought about by the globalization processes. An economic collapse conditioned by the external factors or ineffective decisions made by the political elite is more than likely to provoke a crisis resulting in social tension or even a social conflict. Therefore, gradually commercialized legitimation practices of political decision-making in the contemporary democratic regimes bear more risks for the political elites and society as a whole in the longer term than sticking to the traditional forms of winning and maintaining people's trust.

Key words: political decisions, legitimation, post-democracy, globalization.

УДК 001.8:327

Дашевская О.В.

кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры маркетинга
Днепропетровского университета имени Альфреда Нобеля
(Днепропетровск, Украина), E-mail: dashevskay@mail.ru

МЕТОДОЛОГИЯ ИССЛЕДОВАНИЯ ГЕОПОЛИТИЧЕСКИХ ПРОЦЕССОВ

Аннотация. *Статья посвящена анализу и систематизации методологических особенностей исследования геополитических процессов. На основе структуризации обязательных компонентов научной методологии выделены особенности геополитических исследований: предмет и объект, условия, нормы, принципы, понятийно-категориальный аппарат, концепции, теории и методы. Обозначено расширение методического обеспечения геополитических исследований за счет системного подхода, когнитивного моделирования, теории сложных систем, синергетики.*

Ключевые слова: геополитика, методология, методы геополитики, геополитические концепции

Актуальность. Мировое сообщество XXI века характеризуется высоко динамичностью происходящих социально-политических процессов, чему способствует глобализация и информатизация пространства. Масштабы, а главное скорость протекания данных процессов привели к феномену предельного ускорения политического времени в сетевых структурах, изменению самих политических структур и качества политического пространства. Все это требует осмысления и выработки адекватных геополитических решений государств.

Геополитика как наука сформировалась в XX веке, выделившись из геополитической географии. Сегодня геополитика рассматривается как самостоятельный раздел политической науки о пространственных отношениях между государствами.

Несмотря на многочисленные наработки в этой сфере, современная геополитическая наука не имеет достаточного собственного методологического инструментария, пользуясь достижениями других смежных наук. Кроме того, в мире не сложилось единой точки зрения по вопросам основных подходов к исследованию: в англо-американской геополитике преобладают количественные методы, в европейской – качественные, что приводит к разночтению результатов исследования. Часто, одни и те же события различными геополитиками трактуются совершенно в противоположных ключах. Тут ярким примером может служить американская и российская школы геополитики.

В современном мире геополитическая методология постоянно пополняется новыми методами, заимствованными из других наук, например метод сравнительного